

Rok przełomu

Rok 1921, jak jest dla wszystkich państw i narodów, przeżywających jeszcze gorączkę powojenną, rokiem niesłychanie doniosłych zmian i przeobrażeń, tak zwłaszcza dla Polski będzie niewątpliwie rokiem przełomowym – taki tekst przeczytali przed 100 laty czytelnicy „Przewodnika Wiejskiego” w pierwszym numerze z 1921 roku. Natomiast w „Oppelner Zeitung” z 1 stycznia 1921 roku można było przeczytać życzenia dr. Kurta Urbanka, burmistrza Rozbarku, który stanął na czele Niemieckiego Komisarjatu Plebiscytowego, poprzedzone słowami: *Rozpoczął się rok decyzji (Das Entscheidungsjahr ist angebrochen)*. Tak więc, zarówno dla ludności polskiej, jak i niemieckiej, miał się rozpocząć rok przełomowy, a każda ze stron dążyła do odniesienia zwycięstwa w mającym się odbyć w marcu plebiscycie.

Chcąc opowiedzieć o wydarzeniach sprzed 100 lat, musimy cofnąć się do 1919 r. Wtedy to, po I wojnie światowej, na międzynarodowej konferencji w Paryżu zapadła decyzja, że o podziale spornego terytorium Górnego Śląska zadecyduje głosowanie mieszkańców tego regionu, czyli plebiscyt (Artykuł 88 Traktatu Wersalskiego).

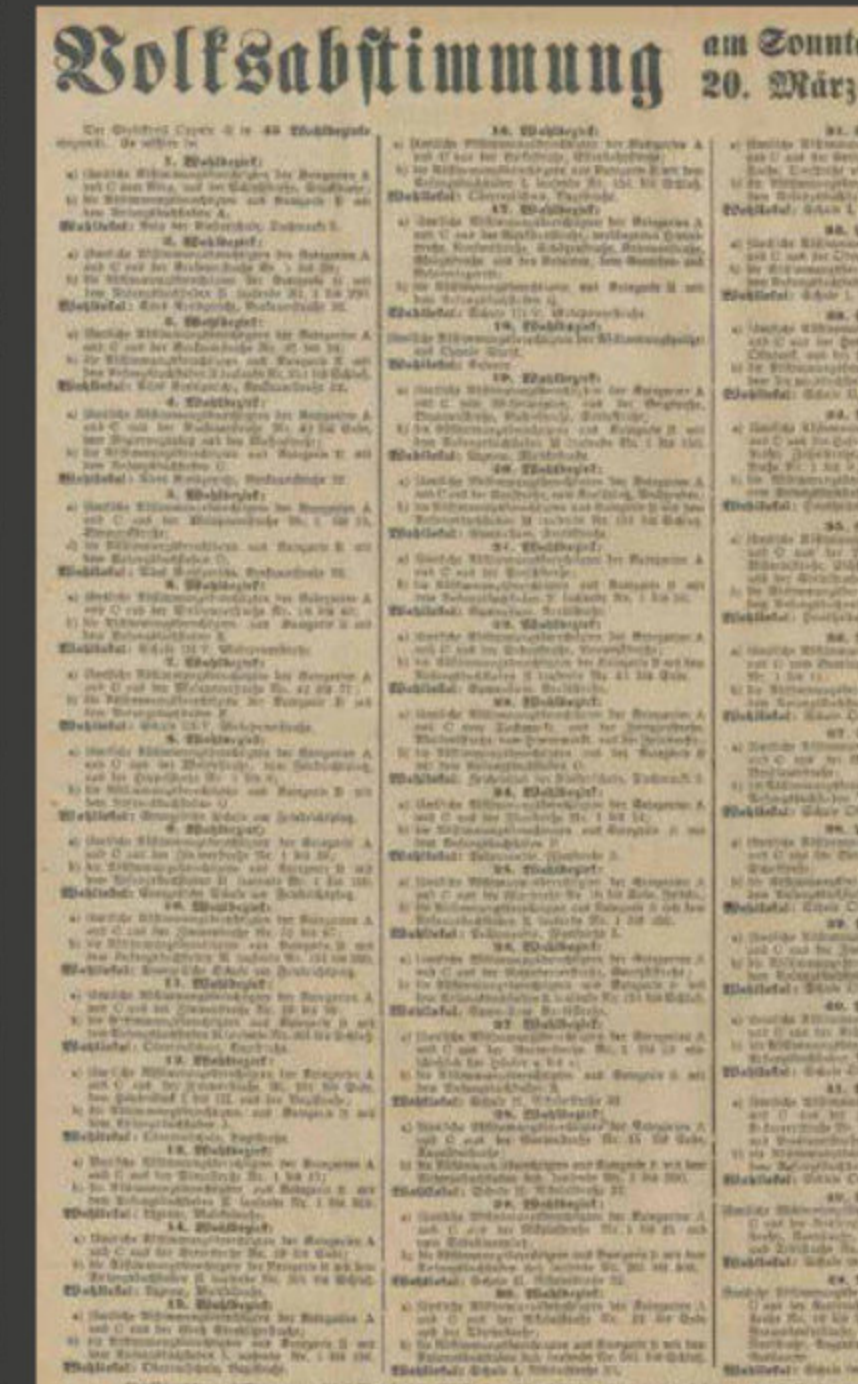
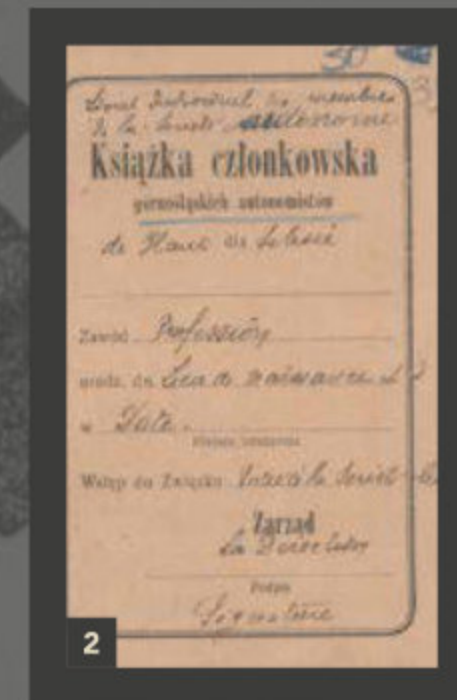
Zgodnie z tymi postanowieniami, do czasu ustalenia granicy terytorium Górnego Śląska zostało poddane władzy międzynarodowej. Miało to na celu wyrównanie szans obu stron w kampanii plebiscytowej. Powołano Międzysojuszniczą Komisję Rządzącą i Plebiscytową (MKRiP), która sprawowała nadzór nad prawidłowym przebiegiem wyborów oraz strzegła porządku i pokoju. Przewodniczącym Komisji został gen. Henri Le Rond, a na siedzibę wybrano miasto Opole. Traktat pokojowy wszedł w życie 10 stycznia 1920 r. i po tym terminie wojska niemieckie otrzymały rozkaz wycofania się z terenu Górnego Śląska. Gwarantem bezpieczeństwa działalności Komisji było powołane w styczniu 1920 r. Naczelne Dowództwo Wojsk Sprzymierzonych (*Commandement Supérieur des Forces Alliées en Haute Silesie Opole*). Kierowało ono oddziałami wojskowymi. Dowódcą wojsk został francuski generał Jules Gartier, a od końca lipca 1920 roku generał Stanislas Naulin. Dowództwo podporządkowane było Międzysojuszniczej Komisji. Pierwsze wojska koalicyjne przybyły do Opola 30 stycznia 1920 r., natomiast 11 lutego Komisja przejęła gmach Rejencji przy dzisiejszym Placu Wolności. Początkowo siły alianckie miały się składać z kontyngentu amerykańskiego, francuskiego, włoskiego i brytyjskiego. Jednak wkrótce po konferencji paryskiej Amerykanie wycofali się z zaangażowania w sprawę europejskie. Do Komisji byli oddelegowani również przedstawiciele Polski, Niemiec, Czechosłowacji i Watykanu (nuncjusz apostolski abp Achille Ratti, później monsignore Giovanni Battista Ogno-Serra). Polskę reprezentował konsul generalny Daniel Kęszycki.

Oficjalną gazetą urzędową Górnego Śląska w tym okresie stał się „Journal Officiel de Haute-Silesie”, w którym publikowane były wszelkie zarządzenia MKRiP. Już 28 lutego 1920 r. na łamach tej gazety zamieszczono informację o przejściu władzy i administracji w regionie przez Komisję, na której czele stanęli gen. Henri Le Rond (Francja) jako przewodniczący, płk Harold Franz Passaver Percival (Wielka Brytania) i gen. Alberto de Marinis (Włochy). W pierwszych słowach do mieszkańców Górnego Śląska pisano: *W wykonaniu traktatu zawartego 28 czerwca 1919 r. w Wersalu między Mocarstwami sprzymierzonymi i stowarzyszonymi z jednej strony, a Niemcami z drugiej strony, zajęcie Górnego Śląska przez wojska sojusznicze zostało dokonane (...) Przedstawiciele Francji, Wielkiej Brytanii i Włoch, którzy odtąd stanowią Rząd Górnego Śląska, urzędniczy tegoż Rządu i wojska sojusznicze przybywają do was jako szczerzy przyjaciele ludności Górnego Śląska.*

Do zadań Komisji należało między innymi opracowanie regulaminu plebiscytu, który zawierał 80 artykułów. Regulował m. in. sprawy związane z osobami uprawnionymi do głosowania, wyróżniał kategorie głosujących, określał listy wyborcze, a także wyznaczał kary za przestępstwa związane z łamaniem tych postanowień. Dokument ten został ogłoszony w trzech częściach na łamach „Gazety Urzędowej Górnego Śląska” nr 12, 14, 15 w dniach 3 stycznia oraz 25 lutego i 2 marca 1921 r.

Przedstawiciele Komisji wystosowali do mieszkańców Górnego Śląska odezwę, w której wyjaśniali znaczenie głosowania w plebiscycie dla losów regionu. Podkreślali, że: *Świat cały ma na was oczy zwrócone, pamiętajcie o tym, niechaj każdy z was jako człowiek godzien wolności postępuje.*

Miasto Opole zostało podzielone na 43 obwody, a lokale wyborcze umiejscowiono głównie w szkołach. W 8, 9 i 10 obwodzie wyborczym głosowano w szkole ewangelickiej przy Friedrichsplatz (dzisiejszy plac Daszyńskiego), a w obwodzie 11, 12, 15, 16 w Wyższej Szkole Realnej na Vogtstrasse (dzisiejszy budynek Politechniki przy ulicy Karola Miarki).

- 1 Sporządzenie list głoszących i kart do głosowania [Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 31/0/1441]
- 2 Książeczka członkowska górnośląskich autonomistów [Archiwum Państwowe w Opolu, sygn. 45/46/171]
- 3 Dokumenty paszportowe wydawane w okresie plebiscytu [Archiwum Państwowe w Opolu, sygn. 45/1191/52310]
- 4 Odezwa do mieszkańców Górnego Śląska dotycząca plebiscytu [Archiwum Państwowe w Opolu, sygn. 45/1191/291]
- 5 Wykaz lokali wyborczych dla miasta Opola [Zasób biblioteczny Archiwum Państwowego w Opolu, „Oppelner Zeitung” z 1921 r.]
- 6 Życzenia noworoczne Dr. Kurta Urbanka [Zasób biblioteczny Archiwum Państwowego w Opolu, „Oppelner Zeitung” z 1921 r.]
- 7 Wyższa Szkoła Realna w Opolu - lokal wyborczy w obwodzie 11, 12, 15, 16 [Zbiór zbiorów Muzeum Śląska Opolskiego, MSO-H-5648-0054]

Plebiscyt słów
OPOLE 1921